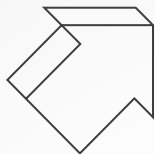

Find vejen frem
VIA University College

VIA University College

Samarbejdets betydning for udvikling af skolens praksis

Liv i Skolen

Nr. 4 · December 2019 · 21. årgang

Tema:

Samarbejdets betydning for udvikling af skolens praksis

Udgiver:

VIA Efter- og videreuddannelse

Hedeager 2

8200 Aarhus N

T: 87551900

Henvendelse:

Beritt Winnie Nielsen

E: bwn@via.dk

T: 87550909

Redaktion:

Morten Stokholm Hansen

Ansvarshavende:

Poul Erik Philipsen

Layout: Inge Lynggaard Hansen

Foto: Colourbox

Tryk: Rosendahls

ISSN: 1398-2613

Ideer og bidrag til artikler, kontakt:

msh@via.dk

Kommentér dette nummer af

Liv i Skolen på Facebook:

www.facebook.com/ViaPaedagogisk

Videreuddannelse

Priser

Årsabonnement	375 kr.
2 abonnementer	575 kr.
3 abonnementer	725 kr.
Enkeltnumre 2018-2019	125 kr.
Enkeltnumre før 2018	95 kr.
En årgang 2010-2017	300 kr.
Studerende:	25 % rabat

Klassesæt (skoler og studerende):

Ved 15 stk. enkeltnumre 30 % rabat

Priser er inkl. moms, ekskl. forsendelse

For køb, kontakt: liviskolen@via.dk

Abonnementsperioden følger kalenderåret

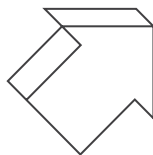
Hent uddrag af artikler fra disse numre på www.liviskolen.dk:

4 / 2019	Samarbejdets betydning...
3 / 2019	Dannelse i skolen
2 / 2019	Engineering
1 / 2019	Teknologiforståelse

Hent digitale udgaver af artikler fra bl.a. disse numre på www.liviskolen.dk:

4 / 2018	Den professionelle lærer
3 / 2018	Inkluderende læringsmiljøer
2 / 2018	Co-teaching
1 / 2018	Dynamisk mindset
4 / 2017	Bevægelse og sundhed
3 / 2017	Det 21. århundredes kompetencer
2 / 2017	Professionelle læringsfællesskaber
1 / 2017	Angelsaksisk didaktik
4 / 2016	Pædagoger i skolen
3 / 2016	Datainformeret læringsledelse
2 / 2016	Udsathed i skolereformens kontekst
1 / 2016	Læringsvejlederen
4 / 2015	Feedback i naturfagene og matematik

Velkommen til dette nummer af Liv i Skolen om Samarbejdets betydning for udvikling af skolens praksis

Samarbejde mellem skolens forskellige aktører vurderes både i praksis og forskning som afgørende for elevernes muligheder for at lære og trives.

Dette samarbejde foregår ofte mellem forskellige faggrupper og i forskellige arenaer i og omkring lærerens undervisning og arbejde, hvorfor det at samarbejde også bliver en kompleks opgave, som måske gives for lidt tid og fokus.

Det konkrete samarbejde mellem de forskellige aktører i og omkring skolen kan vise sig at få stor betydning for både børns og voksnes dagligdag i skolen, da professionelle i deres samarbejde kommer frem til fælles forståelser af de udfordringer og opgaver, der skal løses og hvilke indsatser, der efterfølgende skal sættes i værk.

Set fra et aktørperspektiv kan samarbejde både opleves som givtigt i forhold til at understøtte ens daglige arbejde og arbejdsmiljø, og samarbejde kan samtidig opleves problematisk og støde på forskellige barrierer og udfordringer.

I dette temanummer ønsker vi at zoome ind på, hvordan samarbejde kan forstås og praktiseres. Bidragsyderne giver således deres forskellige perspektiver på samarbejde med det formål at belyse og diskutere nogle af de muligheder og udfordringer, der ligger i at skulle samarbejde om at skabe deltagelsesmuligheder for alle børn i skolen.

Velkommen til nummeret, med venlig hilsen

Mette Molbæk, fagredaktør og Morten Stokholm Hansen, redaktør

INDHOLD

6 Samarbejdets missing links

I *Approaching Inclusion* undersøger vi de professionelle samarbejde i skolen med udgangspunkt i en forståelse af skolen som en social praksis, der består af forskellige delpraksisser. Disse delpraksisser griber ind i hinanden og er gensidig afhængige, hvilket betyder, at hvis der skal skabes forandring, er det nødvendigt, at alle delpraksisser forandres.

Af Janne Hedegaard Hansen, lektor, Mette Molbæk, lektor, Maria Christina Secher Schmidt, lektor og Charlotte Riis Jensen, adjunkt

16 En god skolestart for alle gennem fælles forberedelse

Vores projekt og fokus er rettet mod, hvordan kompetenceudvikling og samarbejde mellem de professionelle påvirker skolestarten. Vi har været undersøgende omkring, på hvilke måder de professionelle fælles forberedelse får indflydelse på børnenes skolestart set i et inkluderende perspektiv.

Af Dorthe Lau, autoriseret psykolog og lektor og Annette Husum Jensen, lektor

28 Samarbejde – det vil vi gerne

Det gode effektive samarbejde kommer ikke af sig selv. I *Eltang Skole* og *Børnehave* har vi haft et særligt vilkår og en opgave, som har kaldt på komplekse løsninger, som ingen personer har kunnet klare alene. Vi har derfor skullet finde nye ressourcer og veje at gå.

Af Lisbeth Braae, souschef, Per Nielsen, skoleleder, Christina Christensen, tidligere pædagogfaglig leder og Karin Eriksen, viceskoleleder

38 Er det professionelt samarbejde at alle hiver i samme tov?

Hvad vil det egentlig sige, at alle hiver i samme tov? Repræsenterer tovet det fælles ansvar for eleverne, altså lærere og pædagogers professionelle samarbejde om eleverne? Er tovet et billede på de professionelle fællesskab, hvor de to professioner sammen kvalificerer hinandens grundfaglighed?

Af Hanne Forsberg, lektor og Master i Specialpædagogik, VIA Efter- og Videreuddannelse, Lise Sommer, lektor, VIA Læruddannelsen og Mette Thorsager, lektor, VIA Pædagoguddannelsen

54 Samarbejdet i folkeskoler mellem lærere og pædagoger

Samarbejde i skolen er et komplekst fænomen, som indeholder mere end bare relationen og kemien mellem to samarbejdende parter. Hele skolens virke og praksisser er en implicit del af, hvordan samarbejde gøres. Det er derfor også rigtig svært at måle samarbejde i folkeskolen og de evalueringer af samarbejde i folkeskolen, som er blevet foretaget, har fulgt en særlig opskrift, som ikke medtager den kompleksitet, der er i et samarbejde.

Af Rune F. Cordsen, ph.d.-studerende og lektor

66 Alt det samarbejde

I et aktionsforskningsprojekt om Professionelle læringsfællesskaber (PLF) foregår samarbejde mellem lærere på flere forskellige måder. Der samarbejdes om observationer af undervisning, om fælles planlægning af undervisning og samarbejde i en model for refleksive dialoger.

Forskellige teorier kan hjælpe til at se betydninger ved sådanne samarbejder og dermed også, hvordan samarbejde kan kvalificere praksis.

Af Henriette Duch, lektor

74 Hvor parkerer man sine kæphest i samarbejde om inklusion?

Skolerne er blevet pålagt en inklusionsopgave, som vi nærmest kun kan være bagud med. Bagud fordi vi sjældent kender fx børnene med særlige behov i de nye skolerammer, før de står her (trods gode overleveringer fra børnehaverne). Og bagud fordi vi sjældent har talt inklusionsopgaven igennem i vores lærer/pædagog-teams – eller på hele skolen.

Af Johan Jensen, skolepædagog

80 Skabende æstetisk samarbejde og elevengagement i indskolingen

Artiklen er et bud på, hvordan elevers skabende arbejde med dukkeanimation bidrager til at øge deres engagement og samarbejdsevne i undervisningen. Samtidig viser vi, hvordan en skabende tilgang giver eleverne aktive, varierede deltagelsesmuligheder, der understøtter et inkluderende undervisningsmiljø. Endvidere peger vi på, at et inkluderende undervisningsmiljø kan understøttes af et integreret samarbejde mellem lærer og pædagog.

Af Anne Mette Axelsen, adjunkt og Jacob Noer Ahm, lektor

90 Når familier i udsatte positioner hjælper de professionelle

Vi vil med denne artikel se på nogle faktorer, som kan have en betydning for, at en familie oplever at få den hjælp, de har brug for. Vi vil se på, hvordan familier og professionelle i samarbejde kan øge familiernes mulighed for at komme til orde, og hvordan deres stemme kan få mere værdi i de møder, familierne og de professionelle har.

Af Sine Weissshädel, lektor og Mai-Britt Beck Nielsen, adjunkt

102 God start på lærerstartsordninger

Artiklen indledes med kort argumentation for, hvorfor mentoring er vigtig i overgangen fra uddannelse til profession. Derefter præsenteres temaer, der bør overvejes, hvis man vil implementere en effektiv mentorordning for nyuddannede, der passer til den lokale kontekst.

Af Lisbeth Lunde Frederiksen, forsknings- og udviklingsleder

116 Når uddannelsessystemer mødes og udfordringer opstår

Kommuner og erhvervsskoler indgår som noget relativt nyt i samarbejde om EUD10. Det betyder, at lærere på erhvervsskoler står med nye udfordringer, som kræver samarbejde på forskellige niveauer og om forskelligt indhold. Artiklen tematiserer, hvorledes et lærerteam, som arbejder med Professionelle læringsfællesskaber, samarbejder om sådanne udfordringer.

Af Henriette Duch, lektor, Kim Overgaard Fallentin, uddannelsesleder, Ditte Liv Lauridsen, underviser og Line Mølholm, underviser

Samarbejdets missing links

Janne Hedegaard Hansen er lektor, ph.d. og centerchef i Nationalt Videncenter om Udsatte børn og unge (NUBU)

Mette Molbæk er lektor, ph.d. og ansat ved VIA University College

Maria Christina Secher Schmidt er lektor, ph.d. og ansat ved Københavns Professionshøjskole

Charlotte Riis Jensen er adjunkt, ph.d. og ansat ved Professionshøjskolen Absalon

Med udgangspunkt i et 4-årigt grundforskningsprojekt **Approaching Inclusion (AppIn)** vil vi i denne artikel præsentere fund om de professionelle samarbejde i skolen og samarbejdets betydning for grænsen mellem in- og eksklusion.ⁱ

I **Approaching Inclusion** undersøger vi de professionelle samarbejde i skolen med udgangspunkt i en forståelse af skolen som en social praksis, der består af forskellige delpraksisser (Feldman, 2003). Inspireret af Feldmans (2003) begreb om "subroutines" forstår vi endvidere skolen som en praksis, der består af mange delpraksisser, som i vores analyser fx er undervisningspraksis og mødepraksis. Disse delpraksisser griber ind i hinanden

og er gensidig afhængige, hvilket betyder, at hvis der skal skabes forandring, er det nødvendigt, at alle delpraksisser forandres.

Vi har empiri fra undervisningspraksis og mødepraksis, idet vi har videoobserveret i 12 uger på 6 forskellige skoler i 12 forskellige klasser og siddet med til 72 møder, hvor lærere, interne og eksterne ressourcpersoner har deltaget.

SAMARBEJDETS MISSING LINKS

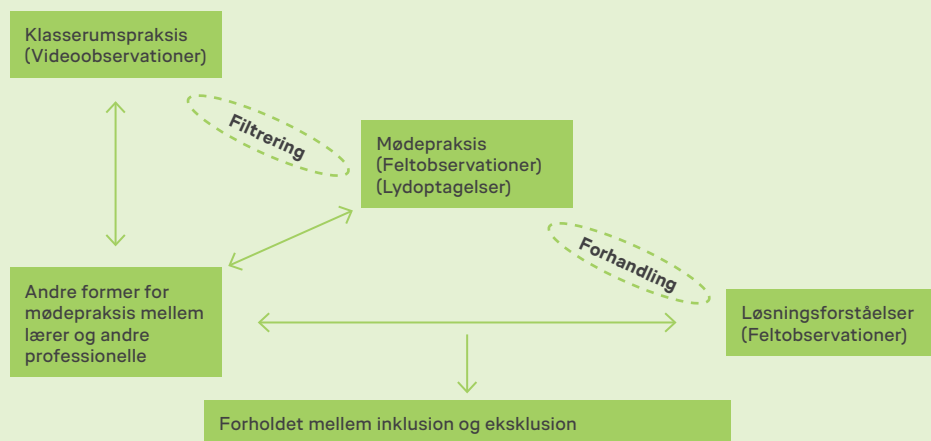
I projektet arbejder vi ud fra en forståelse af, at praksis er rutinerede aktiviteter, som organiseres gennem forskellige former for rettetheder i handlinger, forhandlinger samt artefakter. Det vil sige, at praksis producerer og reproducerer mening, specifikke forståelser, symboler, artefakter, fortællinger samt bestemte udtryksformer og begreber, der konstituerer og stabiliserer praksis (Wenger, 1998; Schatzki, 2001).

Når vi forfølger, hvordan praksis skaber og (i nogle tilfælde) omdanner en social orden, så er det for at forstå, hvordan sociale mønstre stabiliseres, transformeres eller opløses. Mønstre som får betyd-

ning for de inklusions- og eksklusionsprocesser, der foregår i skolen (Buch, 2017). Dermed bliver det muligt at analysere, hvor grænsen mellem inklusion og eksklusion sættes i en given social praksis, på et bestemt tidspunkt og i specifikke situationer.

Missing links

På baggrund af analyser af 7 cases, hvor der samarbejdes om børn, som lærerne har en italesat bekymring for, har vi udarbejdet en model, der viser, hvordan samarbejdet mellem skolens forskellige delpraksisser ikke altid og naturligt understøtter samarbejdet om at udvikle en mere inkluderende skole.

Model 1: Skolepraksis og delpraksisser

For det første viser modellen, at skolens praksis er organiseret som en række delpraksisser, og som i denne model primært har fokus klasserumspraksis og mødepraksis. Modellens nederste venstre firkant symboliserer, at vi også finder mange andre delpraksisser (eks. ledelsespraksis, vejlederpraksis, gårdvagtpraksis m.fl.). Disse delpraksisser har vi ikke har fulgt så tæt som klasserumspraksis og mødepraksis, men tilsammen fører alle skolens delpraksisser til de indsatser og løsningsstrategier, som de professionelle vælger at arbejde med.

I skolen er klasserummet den delpraksis, som de øvrige delpraksisser er organiseret omkring. I vores udforskning af samarbejde i skolen finder vi, at lærerne oftest er gatekeepere i forhold til at vurdere, om noget/nogen i deres arbejde vækker så stor bekymring, at der er behov for at løfte det hen til en anden af skolens delpraksis, som ofte er mødepraksis. Vi ser i forlængelser heraf, at der ofte sker det, vi kalder en filtrering af, hvad der sker i klasserumspraksis, når det tages op i mødepraksis. Dette får oftest som konsekvens, at den komplekse kontekst, som en given bekymring opleves i, løftes ud og bliver forklaret i en mere enkel og overordnet fortælling om de bekymringer, der måtte være. Med andre ord vil der være viden, der filtreres fra og den viden kan have betydning for, hvor grænsen mellem inklusion og eksklusion sættes.

Mødepraksis er en stor del af skolens praksis i Danmark og fungerer som en delpraksis, hvor flere professionelle sammen (under)søger svar på en given bekymring. I vores data er der i denne delpraksis ofte fokus på elever, som udfordrer den praksis, der er i klasserummet. På møderne forhandler de professionelle mere eller mindre eksplicit om, hvordan de kan forstå en given udfordring, og hvad de efterfølgende indsatser skal være. Disse indsatser får betydning for de professionelle arbejde med grænsen mellem in- og eksklusionsprocesser i deres daglige praksis i klasserummet.

For at konkretisere og inspirere andre til at bruge modellen som analyseredskab, viser vi i det følgende, hvordan vi selv har brugt modellen i vores analyser med udgangspunkt i en case om eleven Nicoline fra 2. klasse.

Casen om Nicoline fra 2. klasse

I vores observationer i klasserummet ser vi en pige med stor energi, som er meget interesseret i sine klassekammerater. Ifølge lærerne kan Nicoline ikke selv se

Skolens samarbejdspraksisser er præget af en **konsensuskultur**.

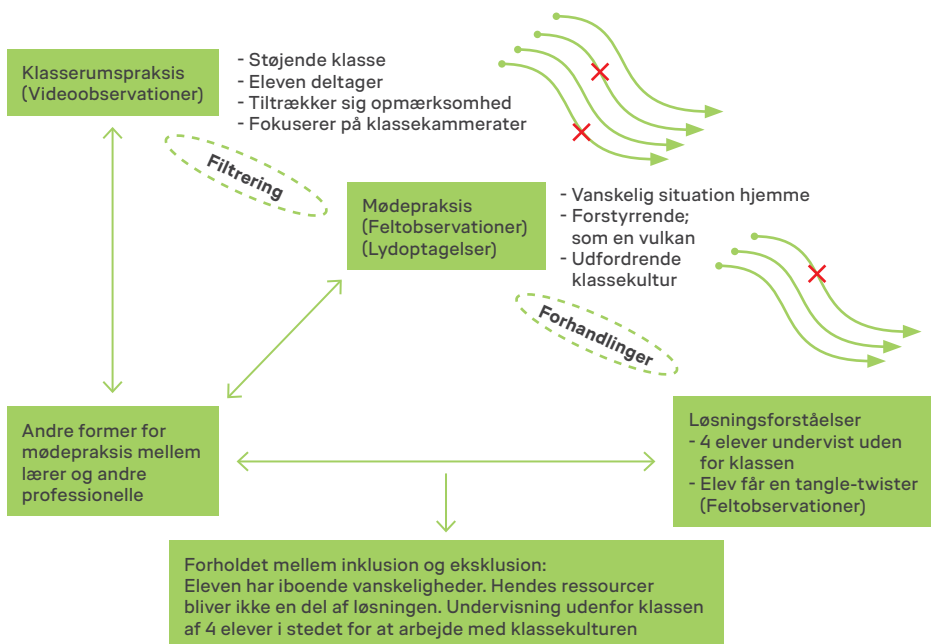
SAMARBEJDETS MISSING LINKS

og forstå, hvad hendes behov er, forstå sin egen situation og forstå at rammer og grænser er til hendes bedste, og det skal hun være med på. Lærerne oplever, at Nicoline er presset og har svært ved indre styring og at reflektere over egne handlinger og konsekvenserne heraf. Nicoline bliver endvidere beskrevet som en pige, der har store udfordringer med hensyn til koncentration, impulsstyring konkurrenceadfærd.

Ifølge de professionelle samtale på mødet kommer Nicoline i mange konflikter, hun har faglige udfordringer, der

hænger sammen med den manglende koncentration, og hun har overbliksvanskeligheder. Hun har brug for at være sikker på, at tingene foregår, som de skal. Hun vil gerne tage styring i de sammenhænge, hun kommer i. Ifølge lærerne skal klassen blive bedre fungerende, så den bedre kan klare opgaven med at rumme Nicoline (til forskel fra at gøre klassen mere tilgængelig for Nicoline).

I nedenstående model har vi indsat de forskellige forståelser af Nicoline, der er i spil i de forskellige delpraksisser.

Model 2: The Missing Link mellem delpraksisserne (Case Nicoline 2. klasse)

SAMARBEJDETS MISSING LINKS

Pilene i figuren viser hvad der 'får lov' at gå videre og de røde krydser viser, hvad der udelades. For eksempel deltager Nicoline i klassen aktiviteter, men det filtreres bort og bliver ikke italesat på mødet. På mødet tales der bl.a. om, at der er en vanskelig situation hjemme hos Nikoline, men i forhandlingen om løsningsinitiativer, er der ikke noget, der retter sig mod hjemmet. Så selvom der i mødepraksis både er fokus på både elev og klasse, sker der ikke en kobling mellem Nicolines udfordringer og en klasse, der ikke fungerer i betydningen af, at et forbedret klassemiljø kan være til gavn for Nicoline. Således oprettholdes eller (re)produceres en individuel problemforståelse, hvor det er fællesskabet, der skal rumme en forskellighed, fremfor at det er fællesskabet, der må bevæge sig til gavn for Nicolines trivsel og deltagelse. Der fokuseres på ro og at skabe ro som en grundlæggende social norm for samvær og klassetrivsel. Endvidere fokuseres på konflikter som noget negativt, som skal tæmmes. Der kommer rigtig mange forskellige idéer til tiltag på bordet, men det er vanskeligt at vurdere, hvorvidt de følges op og om eller hvordan, der evalueres på dem. I vores observationer ser vi, at lærere og pædagoger er de centrale aktører i forhold til eleverne i klassen. Samarbejdet med AKT-team, PPR og ledelse ser ikke ud til at have direkte effekt på klasserums praksissen men foregår typisk via mødepraksis.

Selvom der inddrages viden på møderne fra andre delpraksisser, som kan være med til at danne et mere nuanceret billede af situationen, bliver der i løsningen ikke inddraget en ændring af en mere kompleks kontekst. Som modellen viser, er der således vigtig viden fra én delpraksis (klasserummet), der ikke kommer med over i en anden delpraksis (møderne), hvor de professionelle forhandler om problemforståelsen, indsatser og løsningsmodeller. Som vist nederst i modellen fører dette til, at løsningen rettes mod et indvidfokus med kompenserende tiltag, der ikke inddrager mulige ændringer i konteksten, som her er praksis i klasserummet.

I forhold til skolens opgave med at udvikle en mere inkluderende skole viser denne og de andre cases, at de professionelle samarbejde generelt stadig handler om at forhandle sig frem til problemforståelser og løsningsstrategier, hvor de professionelle rettethed fokuserer på enkelte elever og dennes forudsætninger, hvorfor klasserumspraksis, konteksten og dermed grænsen mellem in- og eksklusion generelt forbliver uforandret.

Dekoration eller innovation?

Man kan spørge sig selv, hvorfor vi i vores data ikke i højere grad ser, at skolernes mødepraksis medfører ændringer i klasserumspraksissen, der vedrører både de professionelle undervisning og/eller hele klassens sociale praksis og orden?

En af forklaringerne på at skolernes mødepraksis ikke i højere grad bidrager til at ændre klasserumspraksis kan findes i det forhold, at skolernes mødepraksis er en så anderledes delpraksis end klasserummet, at det kan være svært for de professionelle at finde mening i den viden, der bliver forhandlet frem under møderne og overføre dette til klasserumspraksis.

En anden forklaring kan være, at det ofte er lærerne, der skal agere bindeled mellem de forskellige delpraksisser og deres til tider meget forskellige fokuser og logikker. Derfor kan det blive en uoverskuelig opgave for en lærer at igangsætte og følge op på de gode intentioner, der har været med de indsatser, der bliver aftalt på møderne.

En tredje mulighed er, at vi også ser en tendens til, at på trods af lærernes bekymringer for en elevs udvikling og læringsmuligheder, er det ikke lærerne, der sidder med ved de møder, hvor problemforståelserne forhandles omkring netop den elev, som de har haft en bekymring over, men snarere er det både interne og eksterne ressourcepersoner, som deltager ved disse møder og forhandler om mulige løsningsstrategier. Der bliver således ikke en direkte kontakt mellem klasserumspraksis og mødepraksis.

Sat på spidsen ser vi i vores datamateriale, at samarbejdet i skolerne og en del af den kapacitetsopbygning og kompetence-

udvikling, som mange skoler har prioriteret i forhold til at realisere målet om at udvikle en mere inkluderende skole mere bidrager til det, vi kalder dekoration frem for innovation.

Konsenskultur

Endnu en forklaring på at grænserne mellem in- og eksklusion ikke ændres gennem samarbejdet kan være, at de professionelle faglige forståelser og praksisser sjældent udfordres i samarbejdet på måder, så delpraksisser overskrides og forandres. Den mest gennemgående tendens i vores data er, at skolens samarbejdspraksisser er præget af en konsensuskultur, hvor de professionelle er rettet mod at opnå enighed fremfor at dele forskellige faglige perspektiver. Dermed bliver forskellige positioner, interesser og ideer neutraliseret og sjældent diskuteret åbent og som lige legitime.

I skolen griber de professionelle praksis og delpraksisserne ind i hinanden og er gensidigt afhængige. Dette betyder også, at hvis der skal skabes varige forandringer, bliver det afgørende, at alle delpraksisser forandres. Med andre ord er vores antagelse, at udvikling af den inkluderende skole ikke sker, hvis der kun fokuseres på forandring af en delpraksis fx klasserumspraksis.

Alle skolens delpraksisser må sættes i bevægelse for at kunne forandres. Vores analyser viser imidlertid, at de forskellige

SAMARBEJDETS MISSING LINKS

---

delpraksisser ofte håndteres som adskilte og uafhængige af hinanden, hvormed det bliver muligt, at de opretholder og vedligeholder hver deres praksislogik.

I vores analyser finder vi endvidere, at de professionelle samarbejde i skolen møder udfordringer i form af manglende tid, jævnlige udskiftninger blandt de professionelle arbejdsopgaver, manglende systematik samt manglende eksplicitering af forskellige perspektiver på problemforståelse og dermed indsats og mulige løsninger. Disse forhold, sammen med det vi kalder *øer af passion*, hvor engagerede læreres og pædagogers arbejde og viden ikke deles, er med til at opretholde samarbejdets missing links.

Samarbejdets (u)muligheder

Der er dog flere måder at imødegå samarbejdets missing links. Af flere veje at gå vil vi afslutningsvis i denne artikel pege på potentialet i at gå fra en konsensuskultur, hvor de professionelle ofte ganske hurtigt bliver enige om problemforståelsen og

de løsningsstrategier, der knytter sig til denne forståelse til en kultur med *uenighedsfællesskab* (Iversen, 2016; 2017), hvor de professionelle i højere grad undersøger de forskellige perspektiver på forståelsen af praksis og dermed, hvad der skal gøres i arbejdet og samarbejdet. I forlængelse af Albæk og Trillingsgaard (2011) er vores forslag derfor, at det gode teamsamarbejde ikke udvikles ved hovedsageligt at fokusere på fælles mål, ens sprog, tillid og/eller konsensus. Tværtimod kan det være produktivt, at de professionelle i højere grad dyrker uenighedsfællesskabet for derigennem at bringe forskellige faglige argumenter og perspektiver i spil ⁱⁱ.

Et andet tiltag kan være at flytte de ressourcer, der nu anvendes på mødepraksis, ind i klasserumspraksis, så de interne og eksterne ressourcepersoner sammen med lærerne systematisk arbejder med at udvikle praksis i klasserummet gennem fælles planlægning, gennemførelse og evaluering af udviklingen af en inkluderende praksis i klasserummet.

Referencer

- Albæk, K. & Trillingsgaard, A. R. (2011). Det møgbeskidte ledelsesteam. I Elmholdt, C. & Tanggaard, L. (red.) *Følelser i ledelse* (89-110). Aarhus: Klim.
- Buch, A. (2017) Praksisteori og arbejdslivsforskning. *Tidsskrift for Arbejdsliv*, bind 19, nr. 4, 36-50.
- Feldman, M. S. (2003). A performative perspective on stability and change in organizational routines. *Industrial and Corporate Change*. Vol 12, No.4, 727-752.
- Hansen, J. H., Jensen, C., Lassen, M., Molbæk, M. og Schmidt, M. C. (2018) Approaching Inclusion as Social Practice: Processes of Inclusion and Exclusion. *Journal of Educational and Social Research*. Vol 8 No 2 May 2018 Doi: 10.2478/jesr-2018-0011.
- Iversen, L. Å. L. (2017). Uenighetsfællesskab : kan skolen være et træningsrom for offentlig uenighed?. *Religion i skolen : didaktiske perspektiver på religions- og livssynsfaget*, s. 101 - 116. Universitetsforlaget.
- Iversen, L. Å. L. (2016). Uenighetsfællesskab - en inkluderende innfallsvinkel til medborgerskab. *Dembra. Faglige perspektiver på demokrati og forebygging av gruppefiendtlighet i skolen*, s. 22 - 35.
- Molbæk, M., Hansen, H., J., Jensen, C. R. & Schmidt, M. C. S. (2019). Samarbejde i den inkluderende skole – innovation eller dekorasjon? *Pædagogisk Psykologisk Tidsskrift 2019* nr. 5-6, s. 84.101
- Molbæk, M., Hansen, H., J., Jensen, C. R. & Schmidt, M. C. S. (In Press) Samarbejde i skolen – når forandring forsvinder i en konsensuskultur (Accepteret i *Forskning & Forandring*).
- Schatzki, T. (2001). "Practice Mind-ed Orders", i T. Schatzki, K. Knorr-Cetina & E. von Savigny (red.): *The Practice Turn in Contemporary Theory*. London: Routledge
- Schmidt, M. C. S., Hedegaard, J., Jensen, C. R., & Molbæk, M. (2018). Skal eleven forpligte sig på fællesskabet eller fællesskabet forpligte sig på eleven? *Unge Pædagoger*.
- Wenger, E. (1998). *Communities of Practice - Learning, Meaning, and Identity*. USA: Cambridge University Press.

ⁱ For en uddybning af projektets empiriske og teoretiske grundlag henviser vi til Hansen et al. 2018, Schmidt et al. 2018, Molbæk et al. 2019 og <http://projekter.au.dk/appin/>

ⁱⁱ En uddybning af denne pointe og hvordan man skal arbejde med undersøge de positioner, der forhandles om til møderne findes i Molbæk et al. (2019 & In Press).